

HANDLEIDING

Workshop Inschatten van veiligheid

Auteurs
Mirjam Gademan
Hanske Douwenga
Jacqueline Bosker

Versie: oktober 2018

Inleiding

Inschatten van veiligheid van jeugdigen is niet eenvoudig. In het onderzoek SAVE in woord en daad wordt geconcludeerd dat professionals in de brede jeugdbescherming en vanuit lokale teams verschillend kijken naar veiligheid van jeugdigen. Sommige professionals leggen bijvoorbeeld de nadruk op de actuele situatie terwijl anderen meer naar een veilige ontwikkeling van jeugdigen op langere termijn kijken. Ook factoren die men van belang vindt voor veiligheid verschillen. En waar de ene professional een situatie in een gezin onveilig vindt, kan zijn collega juist weer een hele andere inschatting maken.¹

Dat er verschillen zijn tussen professionals is te verwachten. Al vaker is uit onderzoek in zowel Nederland als andere landen gebleken dat het moeilijk is om daarin eenduidig te zijn. Juist daarom is gezamenlijke besluitvorming over veiligheid essentieel. Om die gezamenlijke besluitvorming te ondersteunen is deze workshop ontwikkeld. De workshop heeft als doel professionals te ondersteunen elkaars perspectieven op veiligheid te zien en te begrijpen en hoe daarover te communiceren. Een ander doel is het bieden van handreikingen om, bij bespreking van casuïstiek, zichzelf en elkaar te voeden.

De workshop is opgedeeld in twee delen van elk twee uur. Deze kunnen achter elkaar worden gegeven, maar

het effect is groter als er een periode tussen zit waarin dat wat in deel 1 is geleerd kan beklijven. In deel 1 ligt het accent op het verhelderen van overeenkomsten en verschillen tussen professionals in hoe zij kijken naar veiligheid. Bewustzijn daarover is een eerste stap voor het verbeteren van overeenstemming tussen professionals. Gezamenlijke oordeels- en besluitvorming is daarvoor van belang en komt aan de orde in deel 2. Daarnaast kan ook het (gezamenlijk) gebruik van een gevalideerd instrument voor veiligheids- en risicotaxatie de eenduidigheid versterken. Gebruik van dergelijke instrumenten vraagt een specifieke training, dat voert voor deze workshop te ver. In deel 2 wordt op grond van kennis over intuïtief en rationeel beslissen besproken hoe professionals de gezamenlijke beoordeling van veiligheid kunnen optimaliseren. Als achtergrondmateriaal bij deze workshop kan de rapportage van het onderzoek SAVE in woord en daad gebruikt worden.

De workshop is ontwikkeld voor professionals in de werkpraktijk van jeugdbescherming en jeugdreclassering, inclusief lokale teams. Daarbij verdient het aanbeveling om de workshop te organiseren met professionals van verschillende organisaties die elkaar in de dagelijkse praktijk ook tegenkomen. Daarnaast is de workshop ook bruikbaar voor het (hbo-)onderwijs voor aankomende professionals in deze sector. ●

Deel 1

Benodigheden

- Stoelen in een cirkel zetten
- Flip-over (of grote vellen papier), whiteboard en stiften
- Geeltjes

(5 min) Voorstelrondje

Ieder noemt zijn naam en de organisatie waar hij/zij voor werkt. Aangeven dat het centrale doel van deze workshop is om onderling inzicht te verkrijgen in overeenkomsten en verschillen bij het inschatten van veiligheid.

(5 min) Uitleggen opzet workshop

Door workshopleider wordt de opzet van de workshop uitgelegd. Benadrukken dat het niet gaat om een evaluatie van een werkwijze of het beoordelen of iemand wel de juiste inschatting maakt. In deze workshop gaat het erom om helder te krijgen op basis waarvan eenieder een inschatting van veiligheid maakt en in hoeverre deze verschillen van elkaar. Uitleggen dat in deze workshop zowel informatie wordt gegeven als wordt opgehaald en dat er dus in gezamenlijkheid gewerkt zal gaan worden. Delen, uitwisselen en ophalen staat centraal.

Workshop duurt 2 uur met een pauze, er wordt gewerkt aan de hand van casuïstiek uit de praktijk van de professionals. Voor studenten is een casusbeschrijving beschikbaar op de website www.saveinwoordendaad.hu.nl.

De workshop sluit aan bij het vier-venster model van de SAVE-werkwijze.² In deze workshop ligt de nadruk op venster 1 en 2 uit dit model; wie zijn de mensen en wat zijn de feiten. In workshop 2 wordt verder ingezoomd op venster 3 en 4, de weging en besluitvorming.

(30 min) Bespreken van de casus

Aan de groep wordt de vraag gesteld een casus in te brengen waar het maken van een inschatting van veiligheid centraal staat. Bij voorkeur een casus waar professionals vanuit meerdere organisaties betrokken zijn (lokale team en jeugdbescherming).

Deelnemer(s) wordt gevraagd de casus te vertellen en aan de groep wordt meegegeven dat na deze uitleg van de casus iedereen individueel een cijfer voor inschatting van veiligheid gaat geven.

Aandachtspunt bij het inbrengen van de casus

Bij het vertellen van de casus alert zijn op WAT de professional vertelt. Voorbeeld: “Er gebeurde heel veel in dit gezin, volgens een collega was het kansloos om hier iets voor elkaar te krijgen”. Vraag aan de groep: wat roept deze zin bij jullie op? Wat betekent dit voor het beeld wat je hebt en de vragen die je stelt? Doel: bewust maken van het effect van de informatie die de casusinbrenger inbrengt en de wijze waarop. Ook wanneer verschillende teamleden het gezin kennen en van daaruit reageren. Wat is hier het effect van?

Workshopleider maakt ecogram op het whiteboard waarin de verschillende personen die een rol hebben ten aanzien van veiligheid van de jeugdige worden opgenomen. Visueel maken van de betrokken personen in een ecogram kan helpend zijn bij het bespreken van de casus.³

De mededeelnemers stellen de inbrenger van de casus vragen die helpend zijn om een inschatting van veiligheid te maken.

- De groep bepaalt met elkaar welke schaalvraag in deze casus centraal gesteld moet worden. Schaalvragen kunnen bijvoorbeeld zijn: ‘Is deze situatie op dit moment voor de dochter van 7 jaar veilig genoeg?’ of ‘Kunnen de kinderen de komende drie maanden bij hun vader wonen?’
- De groep stemt af welke schaling wordt gebruikt, welke betekenis heeft een 0 en welke betekenis heeft een 10

Vragen die je kunt stellen na het maken van het ecogram.

- Wat is de vraag rondom de inschatting van veiligheid in deze casus die jullie hier willen schalen?
- Welke vragen zijn relevant om een beeld te krijgen van de veiligheid van het kind(eren)?
- Waar ligt het accent in de vraag, op de hulpverlening of op de veiligheid?

Workshop Inschatten van Veiligheid, deel 1

(5 min) Schaalvraag

Als het ecogram voldoende is uitgewerkt (afhankelijk van tijd en beoordeling van inbrenger casus) wordt de vraag gesteld om individueel een cijfer te geven voor de veiligheid van deze jeugdige.

De deelnemers worden gevraagd hun cijfer te beargumenteren. Zie het kader voor vragen die je ter verheldering kunt stellen over de schaalvraag.

Workshopleider deelt geeltjes uit waar cijfer én onderbouwing van het cijfer genoteerd kan worden. Als workshopleider opletten dat men niet gaat uitwisselen, het gaat echt om hun individuele inschatting. Deelnemers geven regelmatig aan dat ze te weinig informatie hebben om een goede inschatting te maken. Aangeven dat iedere deelnemer beschikt over dezelfde informatie en op basis van deze informatie maakt een ieder een inschatting. Mensen moeten het doen met de informatie die er is, de neiging kan zijn om steeds maar meer informatie te willen krijgen. Daar gaat het in deze niet om, het accent ligt op hoe de inschatting wordt gemaakt en op basis van welke argumentatie. In de praktijk is het ook zo dat je nooit alle informatie tot je beschikking hebt.

Vervolgens worden de cijfers en de argumenten door de deelnemers voorgelezen en opgeschreven door de workshopleider.

Doel is om te laten zien dat deelnemers bv wel eenzelfde cijfer kunnen geven maar dat de onderliggende argumenten heel anders kunnen zijn. Of dat de argumenten wel overeenkomen maar dat er een andere inschatting wordt gemaakt.

Vragen die je kunt stellen over de schaalvraag

- Welke overwegingen spelen mee in je inschatting van veiligheid?
- Welke waarden en normen, professionele intuïtie en ervaring spelen in deze casus voor jullie een rol?
- Hoe schat je de veiligheid in op korte en lange termijn?
- Doorvragen op wat er gezegd wordt. Voorbeeld: netwerk is een beschermende factor. Vraag: wat maakt dat het netwerk een beschermende factor is? Hoe vaak gaat deze ouder naar de burens? Wanneer? Wat doet de buurvrouw? Heb je de buurvrouw gesproken? Etc. Laten concretiseren en expliciteren waarom het netwerk, in dit geval, als beschermende factor wordt genoemd. Het doorvragen kun je doen bij de verschillende termen die genoemd worden. Hier zelf een keus in maken wanneer het relevant is voor de inschatting van veiligheid. Je vraagt enerzijds door met het doel om de begrippen te expliciteren en anderzijds om de relevantie van de vraag met het inschatten van veiligheid te laten zien.

Ankerpunten kunnen zijn:

- ik heb hier geen goed gevoel over
- dit is een beschermende factor
- het is nu redelijk stabiel
- ze hebben weinig probleembesef
- de situatie lijkt nu rustig
- er is professionele monitoring
- er is een netwerk
- de culturele normen wijken af
- er is geen overeenstemming over het huiselijk geweld tussen hulpverleners
- dat komt uit onderzoek naar voren
- Hoeveel en welke informatie moet je hebben om een inschatting van veiligheid te kunnen maken, wanneer is de veiligheid goed genoeg? Doel: professionals bewust laten worden dat ze veel vragen stellen die niet altijd relevant zijn voor de inschatting van veiligheid. Professionals willen graag zo veel mogelijk informatie hebben omdat ze zeggen anders geen inschatting te kunnen maken. Met elkaar ontwikkelen welke informatie in die specifieke gezinssituatie van belang is om de inschatting van veiligheid te kunnen maken.
- Is de wegingsvraag nog de goede vraag of moet die bijgesteld worden?
- Wat levert dit gesprek jullie op?

Workshop Inschatten van Veiligheid, deel 1

(10 min) Pauze

(20 min) uitwisselen in groepjes

De workshopleider geeft aan dat het doel is juist de overeenkomsten en verschillen boven tafel te krijgen en dat het dus ook hier niet gaat om het geven van het meest juiste cijfer. Benadrukken dat er geen oordeel aan vast zit. Belangrijk om als workshopleider oog te hebben voor de veiligheid in de groep om een situatie te creëren waar de deelnemers zo eerlijk mogelijk hun informatie gaan uitwisselen en niet sociaal wenselijke antwoorden gaan geven. Ze zijn elkaars *critical friend* en bevragen elkaar op een positief kritische wijze.

De deelnemers gaan in groepjes uiteen, afhankelijk van de grootte van de groep, maar bij voorkeur in trio's. De deelnemers bevragen elkaar met als doel de argumenten die van invloed zijn geweest op de inschatting te expliciteren en te concretiseren. Deelnemers geef je mee dat ze in het gesprek met elkaar bekijken wat de basis is van hun argumenten. Deze kunnen zijn:

- Eigen waarden en normen
- Wetenschappelijk inzicht
- Eerdere ervaringen
- Andere dan bovenstaande factoren

(20 min) Plenaire uitwisseling

Bespreek de bevindingen in de subgroepjes. Ga daarbij eerst in op de wijze waarop men met elkaar in gesprek gaat over de schaalvraag. Zie het kader voor vragen die je ter verheldering kunt stellen over de schaalvraag.

Bespreek vervolgens met de deelnemers op basis van welk soort argumenten of overwegingen zij een inschatting hebben gemaakt. Professionals hebben de neiging om over de inhoud van de casus te praten wanneer je het wilt hebben over de argumenten voor de inschatting van veiligheid. Dit vraagt alertheid en sturing van de workshopleider op het proces.

Workshopleider kan de volgende vragen stellen:

1. Welke vragen hebben je geholpen om je argumenten te expliciteren?
2. Tot welk(e) inzicht(en) ben je gekomen?
3. Wat vraagt dit voor een mogelijk vervolg van je dagelijks handelen in de praktijk?
4. Waar ga jij nu op letten? Welke opdracht geef je jezelf?

(10 min) Afsluiting

Terugkoppeling vragen van de workshop. Vraag stellen wat ze met de opbrengst van deze eerste workshop kunnen doen de komende we(e)k(en). Daar zal in het tweede deel van deze workshop verder op ingegaan worden.

1. Bosker, J., Lünemann, K., Hemrica, J., Smeenk, W. & Bitter, L. (2018). SAVE in woord en daad. Samen werken aan veiligheid, eigen kracht en regie in de (preventieve) jeugdbescherming en jeugdclassering in Midden-Nederland. Utrecht: Kenniscentrum Sociale Innovatie. Van deze publicatie is ook een publieksversie beschikbaar. Beide rapportages zijn te vinden op www.saveinwoordendaad.hu.nl.
2. Zie Bosker et al. (2018) of www.deviervensters.com
3. Voor een toelichting over het maken van een ecogram zie www.saveinwoordendaad.hu.nl

Deel 2

In het eerste deel van de workshop lag het accent op het helder krijgen van de verschillen in inschatting van veiligheid en de onderliggende argumentatie. De tweede workshop gaat over intuïtief en rationeel beslissen in relatie tot de inschatting van veiligheid.

Benodigheden:

- Stoelen in een cirkel zetten
- Flip-over (of grote vellen papier), whiteboard en stiften
- Scherm met video- en audioverbinding
- Geeltjes

(10 min) Terugkoppeling vorige workshop en uitleg van deze workshop.

De deelnemers koppelen terug waar ze in de praktijk op gelet hebben, en wat ze dit heeft opgeleverd. Vragen aan deelnemers wat is bijgebleven van het vorige deel van de workshop en wat ze hebben meegenomen naar hun eigen praktijk.

Uitleg van doel van dit deel van de workshop.

In deel 1 van de workshop is gekeken naar de inschatting van veiligheid en naar de argumenten die gebruikt worden om die inschatting te maken. In deel 2 staat intuïtief en rationeel beslissen centraal, inclusief de vraag hoe professionals de gezamenlijke beoordeling van veiligheid kunnen optimaliseren. Ook in deze workshop kijken naar de argumenten die ten grondslag liggen aan de beslissing.

Start workshop d.m.v. vragen:

- Wat is je bijgebleven van deel 1 van de workshop?
- Wat heb je meegenomen naar je praktijk?
Wat doe je mogelijk anders en waarom?
- Wat betekent dit voor de samenwerking?
- Doorvragen op onderwerpen die relevant zijn voor het inschatten van veiligheid
- Doel en inhoud uitleggen van deze workshop

(15 min) Bespreken van casus, accent op weging en besluitvorming

Net als vorige keer brengt iemand een casus in. Workshop-leider maakt een ecogram. Dit lijkt op een herhaling van deel 1, maar de tijd is korter en het proces van besluitvorming staat hier centraal.

Deelnemers vragen een casus in te brengen waar het maken van een beslissing rondom veiligheid centraal staat. Bij voorkeur een casus waar meerdere organisaties (lokaal team en jeugdbescherming) bij betrokken zijn. Aangeven dat deelnemers vragen stellen die helpend zijn om een inschatting rondom veiligheid te maken.

- De mededeelnemers stellen de inbrenger van de casus vragen die helpend zijn helder te krijgen waar een besluit over genomen moet worden.
- De groep bepaalt met elkaar welke schaalvraag in deze casus centraal gesteld moet worden.
- De groep stemt af welke schaling wordt gebruikt, welke betekenis heeft een 0 en welke betekenis heeft een 10.

Workshopleider maakt ecogram op whiteboard.

Workshop Inschatten van Veiligheid, deel 2

Het verduidelijken van de casus gaat hetzelfde als in de eerste workshop in minder tijd met het accent op weging van de argumenten en besluitvorming

- Wie van jullie heeft een casus waarbij een inschatting van veiligheid gemaakt moet worden, liefst waar meerdere professionals bij betrokken zijn?
- Wat maakt dat je deze casus nu inbrengt?
- Bij het vertellen van de casus alert zijn op WAT de professionals vertelt. Duiden wat je hoort. Dit is een feit, dit lijkt een aanname, klopt dat? Hier hoor ik een oordeel, klopt dat?
- Welke positieve factoren kun je benoemen?
- Wat is de vraag rondom de inschatting van veiligheid in deze casus die jullie hier willen schalen?
- Welk cijfer geef je en wat zijn hier de argumenten voor? (individueel opschrijven)

In groepjes worden de cijfers en de argumenten hiervoor met elkaar uitgewisseld. Met de hele groep wordt een videofragment bekeken over intuïtief en rationeel beslissen.

(25 min) Uitwisselen van de schaalvraag

In groepjes van drie à vier deelnemers worden de cijfers met argumentatie uitgewisseld en bespreekt men met elkaar wat het besluit is dat genomen moet worden.

(10 min) Pauze**(15 min) Filmpje laten zien rationeel en intuïtief beslissen:**

<https://www.youtube.com/watch?v=tefW-XL7LDg>

(10 min) Bespreken van filmpje

Afhankelijk van de groep bespreek je dit in de kleine groepjes of plenair.

Doel van de bespreking is om het proces in kaart te brengen dat van invloed is geweest bij het komen tot een eenduidige besluitvorming in de subgroepen.

Bewustwording van het proces wat nodig is om tot een eenduidige besluitvorming te komen is het doel.

Stel de vraag: wat herken je van de film in je eigen praktijk?

Ga in het groepje of plenair in gesprek. Bespreek welke factoren uit het filmpje in jullie gesprek met het subgroepje over de schaalvraag van invloed zijn geweest. Ga vervolgens met elkaar in gesprek over het filmpje en bespreek in hoeverre ankerwaarde, bias, tunnelvisie, (eerdere) ervaringen en professionele intuïtie een rol spelen. Bespreek de invloed van de groepsdynamiek, bijvoorbeeld een dominante collega die altijd als eerste een antwoord geeft kan de anderen beïnvloeden.

(15 min) Afronding

Ga met je groepje of plenair in gesprek over de volgende punten.

Hoe helpen de elementen van de twee delen van de workshop om tot een meer eenduidige besluitvorming te komen met betrekking tot het inschatten van veiligheid en wat moet hiervoor gebeuren?

Wat ga je zelf doen?

Wat ga je als team doen?

En wat betekent dit voor de organisatie?